

Bibliografie

1. Baciú Gh. si.al. Devieri de la cerintele perfectarii corecte a documentelor medicale. In: Materialele Conferintei a II-a a Medicilor Legisti din Republica Moldova. Chisinau, 2006, p.23-26
2. Muresanu P. Manual de statistica sanitara. Bucuresti: Editura Medicala, 1989, 360 p.
3. Regulamentul de apreciere medico-legala a gravitatii vatamarii corporale. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.170-172, 2003
4. Sanatatea Publica în Moldova, anul 2007. Centrul National de Management în Sanatate al Ministerului Sanatatii. Chisinau, 2008, 322 p.
5. Tetercev V., Ungurean S., Bluvstein Gr. Problemele expertizei medico-legale în dosarele despre infractiunile profesionale medicale In: Materialele I-lui Congres al medicilor legisti din R.M. (27-28 septembrie 2001). Chisinau, 2001, p.98-99
6. Țăbăleșcu C.E. Împreună cu medicul - în domeniul de competență a medicului. În: Noțiunile de bază ale medicului. Ediția a II-a, 1971, anul 5, nr.123-124
7. Eșcu E.A., Căpăleșcu A.E., Ișcu A.E. Împreună cu medicul în domeniul de competență a medicului. În: Oașă de y e i daeodeea noaai i e i aaeoei u. Năi e d-Î adadaoda, 2006, nr. 93-95
8. Eșcu E.A., Ișcu A.E., Căpăleșcu A.E. Împreună cu medicul în domeniul de competență a medicului. În: Oașă de y e i daeodeea noaai i e i aaeoei u. Năi e d-Î adadaoda, 2006, nr. 93-95
9. Năi e d-Î adadaoda. În: A., Anaaoeeaia I. D. Năi e d-Î adadaoda o-daeeai e y i i aaaa e p i aaeoei nei e ai eoi ai daeode. În: E a-a noai i aaeoei nei e i i i u e, 3, 2003, nr. 3 - 11
10. Năi e d-Î adadaoda. În: A.A., Năi e d-Î adadaoda. Eșcu E.A., Căpăleșcu A.E. Împreună cu medicul în domeniul de competență a medicului. În: Aedoaeeui u a i i d i n u noaai i e i aaeoei u e y e m i addecu e a-a noai i e aca i e y i aaeoei nei e i i i u e. În: Aedoaeeui u a i i d i n u noaai i e i aaeoei u e y e m i adde i e i daeodee i a m adai ai i i y oai a, I i neaa, 2006, nr. 288-290
11. Năi e d-Î adadaoda. În: Ișcu A.E., Ișcu A.E., Aoaadaoe A.B. Împreună cu medicul în domeniul de competență a medicului. În: Aedoaeeui u a i i d i n u noaai i e i aaeoei u e y e m i adde i e i daeodee i a m adai ai i i y oai a, I i neaa, 2006, nr. 288-290
12. Oașă de y e i daeodee. În: A.O., xaeem a E.A. Doei ai noai i i naeoei i i i o eodno. I i neaa: I aaeoei a, 1976, 206 n.
13. Oașă de y e i daeodee. În: Aedoaeeui u a i i d i n u noaai i e i aaeoei u e y e m i adde i e i daeodee i a m adai ai i i y oai a. În: Oașă de y e i daeodee i a m adai ai i i y oai a, 1999, 3, nr. 4-7

ASPECTE MEDICO-SOCIALE A INVALIDITĂȚII PRIMARE

(revista literaturii)

Galina Bodrug

Scoala de management în Sanatate Publica USMF „Nicolae Testemitanu”

Summary

The article presents the main pro arguments for serious studying on primary disability. The paper tries to analyze the principal risk factors which influence the general health level of population and increase the level of morbidity and disability. The study mentions the negative influences of the primary disability on public health and economy.

Actualitatea temei

Omul este bogatia cea mai valoroasa a societatii, de aceea investitiile cotidiene în domeniul sanatatii publice sunt îndreptate spre a garanta existenta durabila a societatii Republicii Moldova. În Politica Nationala de Sanatate a RM se mentioneaza faptul ca „asigurarea unui mod sanatos de viata va fi considerat o prioritate a statului si asigurarea serviciilor de asistenta

medicală și socială calitativă atât pentru mama și copil cât și pentru mături, în vederea respectării prevederilor stipulate în ODM (Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului)¹.

Actualitatea în domeniul expertizei medicale a vitalității este puțin studiată atât în aspect teoretic cât și în aspect practic. Până în prezent în Republica Moldova nu a fost editată nici o lucrare, care ar fi reflectat diapazonul multilateral al acestei activități. În plan internațional, lucrările accesibile reflectă în majoritatea cazurilor modul și criteriile de studiere a obiectivelor în cadrul organelor de expertiză medicală a vitalității, fiind puțin expus modul activității expertizei medicale a vitalității ca știință aplicativă.

În ultimii 30 de ani, grupul de experți – specialiști în cadrul Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) în colaborare cu numeroși savanți din mai multe țări ale lumii, observând inconsecvența și lipsa unor concepții unice în domeniul dat, au întreprins eforturi pentru a efectua reformarea și unificarea cunoștințelor.

Obiectivele lucrării

- ∅ Studierea invalidității primare în Republica Moldova și în raionul Calarasi pe perioada anilor 2005-2009;
- ∅ Evaluarea aspectelor medico-sociale ale invalidității primare;
- ∅ Elaborarea unui set de măsuri de diminuare a invalidității primare și reabilitarea acestora.

Materialele și metodele de cercetare

Cercetările vor fi bazate pe materialele statistice, epidemiologice, economice și matematice. Drept suport teoretico-științific au servit materialele informaționale ce țin de reformarea sistemului de sănătate, legislația în politica sănătății din Moldova, Europa și experiența internațională după cum urmează:

- Rapoarte anuale statistice privind *Activitatea Consiliului Republican de Expertiză Medicală a Vitalității* pe anii 2005, 2006, 2007, 2008, 2009;
- Anuarele Statistice ale Republicii Moldova de la Departamentul Statistică și Sociologie al Republicii Moldova;
- Hotărâri de Guvern a Republicii Moldova;
- Rapoarte internaționale.

Rezultate și constatări în baza literaturii studiate

Studiile demografice și medico-sociale efectuate în ultimii zece ani de savanții autohtoni evidențiază schimbări esențiale în managementul îngrijirii maturilor vizând condițiile, modul de trai din localitățile rurale [1, 7], aspectele medico-sociale și organizatorice ale invalidității [3, 9], evaluarea statutului alimentar din spațiul rural, evaluarea medico-socială a sarcinii și nașterii la adolescente, evaluarea medico-socială și psihologică a familiilor monoparentale din mediul rural, analiza problemelor protecției sociale a familiei în dificultate [2, 3, 5, 7].

O importanță deosebită în menținerea sănătății populației se acordă factorilor corelații socio-igienici, economici și medicali. Statutul socio-economic nu este, prin el înșusi, o caracteristică măsurabilă ci un concept teoretic. De obicei, el este evaluat indirect prin ocupație, nivel de educație, venit și alți factori. Încă în anii 20-30 ai secolului al XX-lea drept surse ale cercetărilor complexe, serveau materialele examenilor sanitare ale localităților, descrierile medico-topografice, controlul sanitar al locuințelor, hartile de examinare a regimului de lucru și în afara orelor de lucru, analiza regimului alimentar etc. [10].

În literatura științifică medicală tot mai frecvent apar lucrări în care se studiază atât sănătatea și metodele de organizare a asistentei medicale, cât și condițiile social-igienice și economice în care se formează sănătatea și se organizează asistența medicală. De exemplu, în cadrul studiului WFS (Singh și Casterline, 1985) variabilele socio-economice standard au fost nivelul de educație a respondentului, mediul actual de reședință, ocupația și angajarea în câmpul

---

¹ HG RM nr. 886 din 6.08.2007

muncii, caracteristici care au permis clasificarea persoanelor în grupuri în funcție de statutul social-economic și efectuarea unei planificări de alocare a resurselor de asistență medicală. Pentru a aprecia statutul socio-economic pot fi folosite și alte informații, ca posesia diferitor obiecte de uz îndelungat (de ex., frigider, televizor) și tipul de reședință (de ex., numărul de camere, sursa de apă potabilă, canalizare etc.) [4,10].

Mentineră și întărirea sănătății este o sarcină socială primordială a statului ce poate fi soluționată numai prin eforturile comune ale organizațiilor de stat și publice, organelor și instituțiilor medicale, prin colaborarea reciprocă, sporirea responsabilității fiecărei părți și cointeresarea reală a fiecărui cetățean în păstrarea propriei sănătăți și a sănătății publice.

În ultimul deceniu în țară s-a creat o situație medico-demografică nefavorabilă. Studiile demografice evidențiază schimbări esențiale în indicatorii privind densitatea populației, ritmul de creștere, structura și mobilitatea ei. Una dintre acestea, care se observă evident în ultima perioadă, o constituie creșterea continuă, absolută și procentuală, a persoanelor vârstnice (peste 60 de ani) în componența populației, ceea ce proporțional contribuie la creșterea persoanelor cu invaliditate primară [7, 8, 9].

Starea sănătății populației este un indice integrat al dezvoltării sociale a țării, o reflectare a bunăstării social-economice și morale, un factor decisiv de influență asupra potențialului economic, cultural și forței de muncă a societății.

Invaliditatea primară reprezintă una dintre problemele cele mai importante în cadrul problemelor generale a sănătății publice. Problema invalidității în prezent devine destul de actuală, deoarece este influențată de: factorii sociali, economici, demografici; urbanizare; industrializare; starea mediului ambiant.

Cei mai importanți factori de risc care condiționează morbiditatea, invaliditatea și mortalitatea în Republica Moldova sunt abuzul de alcool, hipertensiunea arterială, colesterolul și tutunul, urmate de supraponderabilitate, activitate fizică redusă, în mare parte fiind prevenibile prin reglementarea unor activități și instruirea unui comportament sănătos [7, 9].

Studierea aspectelor medico-sociale ale maladiilor este determinată și de faptul, că factorii etiologici de dezvoltare ai acestor maladii depind nu atât de agenții patogeni microbieni, cât de așa elemente semnificative ca alimentația, apa, starea mediului ambiant, condițiile de trai, nivelul de educație sanitară, prezența deprinderilor daunătoare, influența noxelor profesionale asupra individului, toate acestea la rândul său aducând daune întregii societăți [1, 5, 6, 7].

O actualitate deosebită o au problemele acțiunii substanțelor chimice asupra sănătății populației în Republica Moldova – țară agrară, dens populată – care sunt puțin studiate la ora actuală. O serie de cercetări experimentale au demonstrat că pesticidele, cel mai frecvent întâlnite în produsele alimentare ale populației republicii, provoacă o serie de tulburări biochimice, imunologice și chiar genetice. Studiile respective au devenit drept premise teoretice pentru planificarea anumitor cercetări privitor la starea de sănătate a populației în condițiile chimizării intensive a sectorului agrar în Republica Moldova [5].

În dezvoltarea sa, societatea modernă se confruntă cu un șir de factori noi cu impact nefavorabil asupra sănătății:

- ∅ migrația internă și externă;
- ∅ globalizarea comerțului și a circuitului alimentar; crearea substanțelor și a tehnologiilor noi;
- ∅ intensificarea schimbărilor climatice, frecvenței dezastrelor naturale și antropogene;
- ∅ apariția agenților patogeni noi, cu potențial de răspândire rapidă;
- ∅ adaptarea microbilor și creșterea rezistenței lor la mijloacele existente de tratament și de profilaxie;
- ∅ creșterea pericolului terorismului internațional, inclusiv cu utilizarea agenților biologici, chimici și radiologici.

Factorii nominalizați influențează nivelul înalt de morbiditate și de mortalitate, ceea ce dictează necesitatea unor noi abordări și antrenarea tuturor sectoarelor sociale în soluționarea problemelor

de sanatate publica.

Confor datelor statistice si Rapoartelor de activitate a Ministerului Sanatatii, în Republica Moldova invaliditatea populatiei încadrate în câmpul muncii cuprinde: femei de la 18-57 ani si barbati – de la 18 pana la 62 ani(invaliditatea primara). Invaliditatea la copii include vârsta de la 0-18 ani, care dupa vârsta de 18 ani sînt numiti *invalidi din copilărie*. În ultimii ani se observa o crestere a cazurilor de invaliditate primara, ceea ce reprezentam prin tabelul de mai jos.

Invaliditatea primară a populației Republica Moldova în perioada aa.2001-2009(abs/100 mii)

Anii	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Invalizi total (cazuri noi)	14131	11042	10802	11524	13377	13700	13779	14021	14127
Rata invaliditatii	389,2	304,8	299,0	319,8	372,1	381,1	384	392	395

Odata cu introducerea asigurarilor obligatorii de sanatate în anul 2004, s-a marit accesul populatiei la servicii medicale, atît în spatiul rural cît si cel urban. Cu toate acestea, factorii sus mentionati duc la cresterea permanenta a morbiditatii si invaliditatii populatiei, ceea ce are un impact negativ asupra sanatatii publice si a economiei tarii.

Concluzii

1. Invaliditatea primara are tendinta de crestere continua.
2. Invaliditatea primara influenteaza situatia demografica în republica.
3. Nivelul invaliditatii primare este o problema medico-sociala si economica.

Bibliografie

1. ETCO C. *Management în sistemul de sănătate*. – Chisinau, 2006.
2. ETCO C., GOMA L., RIABOV E., MARIN S., GLOBA N. *Economia ocrotirii sănătății*. – Chisinau, 2000.
3. MEREUTA I. *Spre mileniul III. Dezvoltarea umană durabilă și problemele medico-sociale în Republica Moldova*. – Chisinau, 1999.
4. OPOPOL N., RUSU R. *Sănătatea mediului*. – Chisinau, 2006.
5. OPOPOL N., URSUL S., BRADU ST. *Factorul ecologic în spațiul rural al Republicii Moldova*. Poluarea mediului si sanatatea. – Chisinau, 1995.
6. POPUSOI E. *Opinia publică privitor la reforma serviciilor de sănătate. Materialele Congresului II al specialiștilor în domeniul sănătății publice și managementului sanitar*. – Chisinau, 2000.
7. *Sănătate Publică și Management* / Univ. de Stat de Medicina si Farmacie „Nicolae Testimitanu”. Catedra Sanatate Publica si Management „Nicolae Testimitanu”; aut.: D.Tintiuc, Iu.Grosu, ..., red. resp.: Dumitru Tintiuc; coord. st.: Iulian Grosu. – Ch.: C.E.P. „Medicina”, 2007 (ÎS FIP „Tipogr. Centrala”).
8. SERBIN V., GREJDEANU T. *Expertiza medicală a vitalității*. – Chisinau, 2006.
9. SPINEI L. *Caracteristica invalidității populației din Republica Moldova. Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină*. – Chisinau, 2007.
10. World Health Report. *Life in the 21th century: a vision for all* (World Health Report), Geneva, 2003.